

ANALYSE ET COMMENTAIRE DE TEXTES OU DOCUMENTS EN HÉBREU

Durée : 6 heures

Analysez et commentez, en hébreu, le texte suivant :

מה לעשות ?

במהלך רוב ההיסטוריה היהודית לא עלתה שאלה כזו על סדר היום. דברים התרחשו, ועל יהודים היה להגיב כדי להישדך. הדילמה של יהודים רבים היתה אם להמיר את דתם או להיות מגורשים מבתיהם או אף להקריב את חייהם. הקהילות היהודיות שהיו פרושות ברחבי העולם, אחרי גירוש ספרד, קיימו את חייהן ככופות אוטונומיות, מתוך רצון להיאחז במציאות שאיפשרה את קיומן, קידשו את המצב הקיים. המרחק בין הקהילות היה כה רב, והקושי להגיע מן האחת לחברתה היה כה גדול עד שנוצרו כל מיני מנהגים וסידורי תפילה שונים. העולם היהודי לא היה יכול לנסות ולקבל הכרעות קולקטיביות.

רק במאה ה-19 הוקמו ארגונים יהודיים עולמיים כמו בני-ברית או ההסתדרות הציונית העולמית ונוספו עליהם ארגונים אחרים במאה ה-20. האפשרות לקיים דיון על עתיד העם היהודי קיימת יותר מאשר בעבר. היהודים החרדים אינם מאושרים כמובן מהיותם מיעוט בעם היהודי, אך הם שמים את מבטחם בשם, ומאמינים באקסקלוסיביות יהודית. הם רואים את עצמם כיהודים האמיתיים ומאמינים כי בסופו של דבר רק יהדותם תשרוד, וכי הריבוי הטבעי שלהם גם יבטיח שרידות בהיקף סביר עד לבואו של המשיח, אשר ישנה את כל הסדרים.

אלה שעדיין מגדירים עצמם יהודים, אך אין להם כל קשר עם תרבות יהודית וחיים יהודיים, חיים את חייהם בשלמות בלי להיות זקוקים לקשר היהודי שלהם. הם אינם סבורים שהעם היהודי צריך לעשות משהו למענם. הם אינם רוצים להיות יותר יהודים משהם עתה, והם רואים את יהדותם כחלק מהביוגרפיה האישית שלהם.

היתר – כתשעה מיליונים – הם קבוצה של מי ששומרים על חיים יהודיים בעיקר מבחינת הזיקה והתרבות, אך גם מבחינת המסורת הדתית. אנשים שהם עצמם נישאו נישואי תערובת או שילדיהם נישאו כך, בלי שוויתרו על זהותם היהודית ותוך שנקלעו לדאגה עמוקה באשר לעתיד ילדיהם, עתיד נכדיהם ועתיד העם היהודי כולו במאה הבאה. במשך כמה עשורים היה ברור לישראל כי כל מה שיש לעשות הוא לשכנע את העם היהודי לעלות לישראל ולהסביר לו כי אין לו שום תוחלת, לא בפזורה העשירה ולא בפזורה הענייה. הפזורה הענייה השתכנעה, הפזורה העשירה – לא. יהודי אמריקה האמינו שכל שעליהם לעשות הוא להיות אמריקנים טובים, לשמור על קשר עם הקהילה שלהם, ולתרום כסף לישראל. פתאום מתברר לשני הצדדים כי הסטטוס-קוו הוא אויבם הגדול ביותר. המשך המצב הקיים עלול להעלות את סימן השאלה הגדול ביותר על עתיד העם היהודי זה שנים רבות. יותר מאי-פעם יש היום צורך לעשות, בשל סימן השאלה הזה, ויכולת לעשות משום שהעם היהודי מרוכז בשתי קהילות עיקריות והתקשורת בין כל הקהילות היא הקלה והנוחה ביותר שהיתה מעולם. השאלה היא מה נכון לעשות כדי שהמאה ה-21 לא תחזה בהתכווצות פטאלית של העם היהודי.

במידה מסוימת יש כאן רצון לרבע את המעגל. שהרי הדרך ה"בטוחה" ביותר להישאר יהודים, היא לשוב למאה ה-18 שלפני ראשית האמנסיפציה. אלא שאופציה זו לבד מהיותה בלתי ריאליטית גם אינה רצויה. היהודים החרדים אינם ה"יהודים האמיתיים". הם היהודים הבורחים מן המציאות ומן הצורך להתאים אליה. הם יוצרים לעצמם גטו מוחשי או דמיוני, חיים במאה אחרת ואינם מנסים כלל לבחון אם ניתן להיות יהודי דתי במציאות של טכנולוגיה מודרנית.

הדרך השנייה להבטיח שנכדינו יהיו יהודים היא להבטיח כי יחיו בישראל. זוהי אופציה לחלק נכבד מן העם היהודי, אך, בינתיים, לא לרובו. מי שמדבר על הבטחת המשכיות היהודית רק על-ידי עלייה לישראל, מדבר על תופעה שלא תתרחש, ולכן מוותר על המשכיותו של רוב העם היהודי.

האופציה השלישית מורכבת יותר. זהו ניסיון להביא להצלחת תהליך האמנסיפציה והאוטואמנסיפציה גם יחד, כאשר קהילת האוטואמנסיפציה שבישראל, וקהילת האמנסיפציה החיה בארצות-הברית ובעוד מדינות מעטות מאוד בעולם יוצרות את קהילת-הגג היהודית שתחברים בה כל יהודי העולם החפצים בכך. חברי המסגרת הזו יראו בה מקור לגאווה, חיזוק להגדרה העצמית שלהם, ייחוד שמוסיף להם נופך אחר, כמו השתייכות ל"משפחה טובה". אסור למסגרת לכפות את עצמה על חבריה, אבל היא צריכה לאפשר להם להיפגש זה עם זה, ליצור הזדמנות למפגש עם בני זוג לעתיד, ולמצוא פתרונות גם למצבים של נישואים מעורבים, כדי שלא לוותר על הסיכוי שילדי

הזוג המעורב יהיו בעלי זיקה עמוקה ליהדות, גם אם אינם יהודים לפי ההלכה. הכוונה היא לייצר עולם יהודי, שבו תהיה תנועה קלה, בעיקר בין ישראל לארצות-הברית, ושבעולם הזה יוכלו לטפל בבעיות רבות של החיים היהודיים המודרניים בלי להתחרז ובלי להתבולל.

ברור שאם אכן מספר נישואי התערובת בארצות-הברית בין יהודים ללא יהודים הגיעו ב-1965 ל-9% בלבד, ואילו ב-1990 הם הגיעו ל-52%, ואם בכל הקהילות היהודיות בעולם, להוציא את ישראל, מתקיים גידול טבעי שלילי, אזי דבר-מה עצוב קורה לעם היהודי.

קיימות שתי אסכולות מרכזיות בקרב המאמינים בקיומה של תשובה. האחת משקיעה משאבים רבים בחינוך המחנכים, בקורסים ממושכים למנהיגים העתידיים של יהודי ארצות-הברית ושל יהודי ישראל. היא מאמינה שקבוצה זו תהיה איכותית יותר, כך יש סיכוי שהמעגל הסמוך לה יתרחב וישמור על אופיו היהודי. אסכולה זו סבורה כי המאמץ לקרב רחוקים יקר מאוד ואולי איננו מציאותי, וכי בשעת הניסיון הכמעט גואש לקרב רחוקים, אנו עלולים לאבד את בעלי הזיקה העמוקה, אשר ללא השקעה מספקת לא יוכלו להגיע לאותה רמת השכלה ועניין. שבלעדיהם לא יוכלו להוות את הנהגתו העתידית של העם היהודי.

האסכולה השנייה מבקשת לעצור את הבריחה מן הבית היהודי ולנסות להגיע אל כל צעיר יהודי בעזרת תוכנית חינוכית, ביקורים בישראל ומיזמים דומים.

אני סבור שהבחירה בין שתי האסכולות הללו היא בבחינת מותרות. במצב הנוכחי שאליו נקלע העם היהודי, מוכרחים לפעול בד בבד בשני התחומים: מצד אחד לפתח מנהיגות של אישי ציבור יהודים בתפוצות, של ידענים ושל הוגי דעות, מתוך ידיעה ברורה שאחת הבעיות הקשות ביותר באמריקה היהודית של ימינו היא חסרונה של מנהיגות אישית או קבוצתית המסוגלת לקבל הכרעות. חיזוק המנהיגות, שכנוע המשוכנעים, חינוך המחונכים הוא, לכן, חיוני.

מצד אחר, איננו יכולים להרשות לעצמנו אפילו יום אחד של הזנחת הצד האוניברסלי. למי שמתרחק קשה מאוד לחזור. נדיר מאוד שיהודי שאין לו שום רקע יהודי ואשר נושא בן זוג לא-יהודי, והופך הורה לילדים לא-יהודים, מוצא עצמו מידפק על דלת המרכז הקהילתי היהודי. ההחלטה לעזוב קלה הרבה יותר מן ההחלטה להצטרף. יש בארצות-הברית קהילות לא קטנות שאחוז הבלתי קשורים אליהם מגיע ל-70%. לא כל הבלתי מזוהים אינם רואים עצמם יהודים, אבל הם בהחלט נמצאים בדרכם לפרישה המלאה.

מתוך

יוסי ביילין, מותו של הדוד מאמריקה